

תוס' צע"ג.

אמנם אחד מבני הישיבה תירץ בטוב, דתוס' לא כתבו אלא למונבז, דשגגת קרבן שמה שגגה, בזה שגגת סקילה הוה לי' אינו שב מידיעתו, משא"כ בשגגת כרת י"ל דאף שידוע חומר איסור סקילה, מ"מ ע"י חומר איסור כרת היה שב;

דמה שכתבו תוס' דמכרת לא היה שב, היינו למונבז ששגגת קרבן שמה שגגה, אבל לרבנן הליבא דר' יוחנן ע"כ שב מידיעת כרת, דאל"ה אמאי שגגת כרת שמה שגגה, וא"כ י"ל דאפילו אי ידע מסקילה שב מידיעת כרת. (ויעויין תוס' חולין קא: ד"ה הזיד בשבת, דאף שידע שבת דאיסור סקילה מ"מ שב מחמת יו"כ שהוא יום מחילה וסליחה).

ג. הוכחה דגם לרבנן בידע סקילה לאו שב מידיעתו הוא

מיהו בתוס' ישנים אהא דפריך לר"ל דידע לשבת במאי, כתב "ולכא למימר דידע לה בסקילה דא"כ לא שב מידיעתו הוא" והכוונה לר"ל דמצריך שגגת לאו וכרת, ואם ידע סקילה בלא לאו וכרת, לא יהיה שב מידיעת לאו וכרת, ומוכח דגם לרבנן דמונבז, לא יהיה שב מידיעת כרת ולא היכא שיש לו ידיעת סקילה, והוא הדין לר' יוחנן ע"י ידיעת כרת לא יהיה שב מידיעתו אם כבר ידע מסקילה.

1234567 n"n

והדרא קושיתנו לדוכתא, דכי היכי דמוכח דאי ידע הלאו, ולא ידע המלקות לא מקרי ידיעת לאו, דאל"ה לוקי שבועת ביטוי בכה"ג שידע ללאו ושגג במלקות, אלא ע"כ דזה לא מקרי ידיעת לאו, והוה שוגג בלאו דסברת טעות מקרי שוגג, ה"נ בידע ללאו בלי סקילה, בדבר שחייבין על זדונו סקילה, לא מקרי ידיעה, וא"כ לר' יוחנן דידע לה בלאו מיירי בידע גם סקילה, ומ"מ מיקרי שוגג ע"י שגגת כרת, וקשה הלא אינו שב מידיעתו כיון שידע שיש סקילה וצ"ע.

אם לא שנחלק בין מלקות לסקילה, דמלקות יותר תלוי בלאו מסקילה וסקילה דומה לקרבן שאין הלאו הסבה כמו"ש רבנו עקיבא איגר זצוק"ל לענין קרבן, אלא דבאמת לא מצינו מקור לחילוק דמה לאו שניתן למלקות ולא שניתן לאזהרת מיתת בית דין וצ"ע.

בענין שבועת ביטוי חידוש ושגגת קרבן שמה שגגה

ס"ט. אמר אביי הכל מודים בשבועת ביטוי שאין חייבין עליה קרבן עד שישגוג בלאו שבה, הכל מודים ר' יוחנן פשיטא כי קאמר ר' יוחנן היכא דאיכא כרת אבל היכא דליכא כרת לא, סד"ה הואיל וחייב קרבן חידוש הוא דבכל התורה כולה לא אשכחן לאו דמייתי עליה קרבן והכא מייתי כי שגג בקרבן נמי ליחייב קמ"ל מיתבי וכו' תיובתא דאביי תיובתא, כן הוא לתוס' ורמב"ם דקיי"ל דשגגת קרבן שמה שגגה בשבועת ביטוי ומטעם המבואר בס"ד דאביי.

ותמהתי (ות"ל מצאתי כעת בחי' הריטב"א שבועות כו:) הרי אדרבה כיון דחידוש הוא ואין לך בו אלא חידושו, א"כ יותר יש לפטור שבועת ביטוי מקרבן מלחייבו, וודאי דלא תסגי בשגגת קרבן כי אם שישגוג גם בלאו, ואין אפשר להיות ס"ד להיפך, וכ"ש לפסוק להלכה דסגי בשגגת קרבן. (ובאשי ישראל ושפ"א הקשו אחד"ה כגון, דאי מהיקשא דוקא שגגת כרת שמה שגגה, א"כ בביטוי דליכא היקשא שגגת קרבן שמה שגגה, ומאי פריך פשיטא, וע' מה שנכתוב להלן בעהשי"ת).

1234567

והנראה לשיטת תוס' ד"ה כגון, דטעמא דר' יוחנן דשגגת כרת שמה שגגה הוא משום דבהיקש דתורה אחת לא נכתב אלא כרת, וא"כ גם הא דכתיב לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה ונכרתה, הכוונה דשגג בזה הנפש ולא ידע שבנכרתה, דלא לבד דמהיקש זה ילפינן באיזה עבירה חייב קרבן דהיינו בדבר שחייבין על זדונו, כי אם גם הגדרת שוגג דהיינו ששגג בכרת.

ויעויין בתוס' זבחים (מח. ד"ה מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת) דאי לאו היקשא דתורה אחת, הוה מוקמינן לה בכל דבר, ולא אתא היקשא אלא למימר למעט דלא איירי אלא בדבר שיש בו כרת ע"ש וזהו לענין דינא על איזה עבירה חייבין קרבן, ולפ"ז לתוס' דידן דההיקש קובע גם את השוגג, נאמר כמו"כ דבלי ההיקש היתה כל שגגה שהיא בגדר שוגג לחייב קרבן, גם אי בענינים אחרים הוא מזיד, דלתוס' כבר ביארנו שאין סתירה בין שוגג למזיד ושניהם איתנהו ביה והשתא בא היקשא למעט אופני השגגה, ולקבוע דוקא שגגת כרת להיותה שגגה, ולא שגגת קרבן או שאר דבר שלא נכתבה בהיקשא.

נמצא דלסברא חיצונה גם שגגת קרבן שמה שגגה וההיקש הוא דממעטה, ולא מסברא שכתבה רש"י ד"ה לא שמה שגגה "עד שישגוג בעבירה עצמה" דמשמע דיש סברא מיוחדת ששגגת קרבן אינה שגגה כיון שהעושה

כוליה מזיד בעבירה שעושה.

וזהו פירושא של חידוש הוא, ר"ל דאין המקור לחיוב קרבן שבועת ביטוי, מהיקשא דתורה אחת של כל חיובי קרבן, וכיון שכן נשאר הסברא חיצונה שכל שגגה שהיא תיחשב שגגה, גם שגגת קרבן.

וממילא אזלא קושית השפת אמת ואשי ישראל אתוס' הנ"ל דא"כ מאי פריך פשיטא, הא י"ל דבביטוי שגגת קרבן הוה שגגה דליתנה בהיקש, ולמה שכתבנו היא היא מה שנאמר בגמרא חידוש הוא.

ואביי שמסיק דגם בשבועת ביטוי אינה שגגה הוא דקמ"ל דהטעם כסברת רש"י, דאין השגגה בעבירה עצמה, וא"כ גם בשבועת ביטוי איננה בשגגה, מיהו לתוס' ורמב"ם אין זו המסקנא, דתויבתא דאביי תיובתא.

ובשיטת תוס' ג"כ מתורצת קושית הריטב"א (ורש"ש דלמה קאמר החידוש לר' יוחנן דוקא, הא גם לר"ל שמצריך שגגת לאו, הלא הני מילי היכא דליכא חידוש ככל שהעבירות שישנן בכרת, משא"כ הלאו שאין בו כרת, כיון דחידוש, נימא גם לר"ל דשגגת קרבן שמה שגגה.

ולהנ"ל ניחא דדוקא לר' יוחנן דמגדיר השגגות לפי ההיקש של תורה אחת, י"ל דהיכא דאין המחייב מכח ההיקש, נשאר סברא חיצונה דכל שגגה שהיא הויה שגגה, ושפיר סד"א דשגגת קרבן שמה שגגה, ולדעת תוס' כן האמת.

נח"ח 1234567

משא"כ לר"ל דבעי שגגת לאו, שאיננה נגדרת ע"י ההיקש, ומקרא דלא תעשינה יליף, אין חילוק כלל בין אם המחייב קרבן היא ההיקש או מקור אחר, וודאי בעי שגגת לאו.

ובמאירי בסוגיין כתב הטעם דמודים חכמים למונבז, ששגגת קרבן שמה שגגה "דכל זדונו לאו שגגת קרבן שלו מצויה ומתוך כך קרויה שגגה" והכוונה דוודאי התורה מיירי בדבר ההוה, ושגגת קרבן במקום שאר עבירות לא שכיחא, ולא לזה כוונה תורה, וע"כ שגגת קרבן לא שמה שגגה, משא"כ בחידוש של קרבן בלאו בלי כרת, ודאי הוא שאינו יודע ומצויה השגגה, ולזה כוונה תורה באמרה ונעלם ממנו וע"כ שמה שגגה, ולפ"ז ג"כ ניחא כוונת רש"י בק"ו דמה דבר שאינו חידוש, קרוי שגגה כ"ש דבר המחודשת.

מסכת תמיד

ב. אי ביטוי חידוש ושגגת קרבן שגגה, גם בביטוי להבא הוה שגגה

והנה בין לפירוש התוס' בין לפירוש המאירי יוצא דלמסקנא שגגת קרבן הוה שגגה, בין לעבר בין להבא, דכיון דאינו תלוי בהיקש לתוס', שוב כל שגגה מיקרי שוגג גם שגגת קרבן, ובין מטעם המאירי דמצויה, שאין יודעים האי דינא דקרבן, וזה בין לעבר בין להבא, וכן כתב המאירי להדיא ע"ש שכל שגגת קרבן קרויה שגגה לגבי ביטוי.

אמנם לא כן נראה מדעת הרמב"ם (פרק ג' דשבועות הל' ז') דכתב "א"כ איזהו שגגת שבועת ביטוי שחייבין עליה קרבן עולה וירד לשעבר כגון שנשבע שלא אכל והוא יודע שיאכל ושבועת שקר זו שנשבע אסורה אבל לא ידע שחייבין עליה קרבן, זוהי השגגה שחייבין עליה קרבן עולה וירד בשבועת ביטוי לשעבר".

ובהלכה ח' "וכיצד היא השגגה שחייבין עליה קרבן להבא כגון שנשבע שלא יאכל פת חטים ושגג ודמה שנשבע שיאכל פת חטים ואכלה שזה נעלמה ממנו השבועה האין היתה והרי הוא זוכר את החפץ שנשבע עליו, זוהי שגגת שבועת ביטוי להבא שחייבין עליה קרבן" ומשמע דמחלק דדוקא בלעבר מקרי שגגה ולא להבא, ואינו עולה יפה לשני הפירושים.

ג. ביטוי לעבר דוקא בשגגת קרבן דגזה"כ היא דא"א באופן אחר

ומצאתי את שאהבה נפשי בחי' הריטב"א (שבועות כו:) שחיזק פירוש רש"י ד"ה גם בשבועה שייך בידוע ששקר נשבע אלא שאינו יודע הלאו, ואומר מותר בביטוי, אנוס הוא דלא ככל התורה כולה דאומר מותר שוגג הוא, וא"כ ליכא קרבן, וגם הקשה הקושיא מכל מקום בש"ס שאין לך בו אלא חידושו היא למעט החידוש וכאן אדרבה מגדילין החידוש דגם שגגת קרבן שמה שגגה;

ופירוש דלרב נחמן ורבא בשבועות כיון דליכא אופן של שגגה כי אם ע"י ידיעת הלאו ושגגת קרבן, הרי זוהי כוונת התורה לחייב קרבן כה"ג דביאור "חידוש הוא" שחייב הכתוב קרבן על שגגת לאו בלא כרת ובלא שום עשה, דממילא נצטרך לומר דשגגת קרבן שמה שגגה, ולא אמר לא שמה שגגה אלא כשיש בה כרת שאפשר לתלות בו השגגה.

(וע' ריטב"א החדש לסוגיין בשבת, ששם הקשה לרש"י דאמאי לא משני

הגמרא לאביי לחלק בין לעבר ובין להבא, דלהבא דוקא מצריך שגגת לאו, ולעבר גזה"כ דשגגת קרבן שמה שגגה, ומכח זה פירש כתוס' אמנם בשבועות חזר בו כדכתב בסוף הפסקא ע"ש).

וגם ידיעת עשה אינו מועלת כלום להחשב האדם בשבועה כיון דסברת טעות הוא, ולא חשובה ידיעה כלל, ובזה מחולק אביי בסוגיין שהוא סובר דידיעת עשה גם אי סברא מוטעת היא כ"מ קרוי האדם בשבועה.

ולהכי נקטה הגמרא רק החידוש דלאו המחייב קרבן, ולא נקטה גם החידוש דשבועה גם אומר מותר אנוס הוא, דבזה הו"א אדרבה אין לנו אלא מקום חידושו בלבד, ותהא זו סברא לפטור בשגגת קרבן, ולא נקטה אלא החידוש הגורם לרבנן להודות בשגגת קרבן, שהיא שגגה.

א"ח"ח 1234567

ועל פי זה מיושב היטב שיטת הרמב"ם שזה שייך דוקא בביטוי לעבר שע"י שכתבה התורה דין קרבן בביטוי לעבר מוכרח דכאן גזה"כ לחייב שבועה בשגגת קרבן, משא"כ להבא הרי יש אופנים שונים של שגגה, ואין הכרח לחדש ששגגת קרבן תהא שגגה.

ד. אי יש עשה בשבועת ביטוי

אלא דכל הנ"ל מבוסס על מה שכתב הריטב"א דשבועת ביטוי ליכא עשה ונחלקו ר' נחמן ורבא נגד אביי, אי בסברא מוטעת חשיבא ידיעת אדם בשבועה, והרי זה כותר מה שכתב הריטב"א (החדש) בשבת דיש עשה דאת ה' אלקיך תירא, שלא להוציא שם שמים לבטלה, וא"כ אין הכרח לשגגת קרבן משבועת ביטוי, ונפל כל הפירוש בבירא, ועוד הרי כתב בשבועות, שבילדותו כתב בו פנים אחרות אבל זו נראה לי עתה בזקנותי. (וע' בפני יהושע על תד"ה הא מני מונבז, שתמה איזה עשה יש בשבועת ביטוי, וע' ח"י חת"ס מדבר שקר תרחק.)

וגם הרמב"ם הוא מהסוברים דשבועה בעי שם (הל' שבועות פרק ב' הל' ב') וא"כ עבר על עשה דאת ה' אלקיך תירא, ושוב אין הכרח דשגגת קרבן שמה שגגה, כיון דאפשר לפרש ששגג בלאו וידע בעשה זו, ונתקיים האדם בשבועה.

ומצאתי ת"ל בפירוש הגאון ר' ירוחם פרלא בספר המצוות לרס"ג עשה א' (עמוד לה:) דלענין הלאו וקרבן ומלקות סגי באחד מן

הכינויים, כרמב"ם (שבועות פרק ב' הל' ד') "אבל אינו לוקה ולא מביא קרבן אם עבר על שבועתו עד שיהיה בה שם מן השמות המיוחדים או כינוי מן הכינויים כמו שביארנו" ומוכיח לה ממשנה דשבועת העדות (לה.) סגי בכנוי כ"ש בשבועת ביטוי, דלדעת הראב"ד לא בעי שם ושבועת העדות בעי שם, משום דגמרינן אלה אלה מסוטה, וכן הביא מספרא (קדושים) "לא תשבעו בשמי לשקר וכו' מניין לרבות את כל הכינויים ת"ל בשמי בכל שם שיש לי".

ואילו האיסור להוציא שם שמים לבטלה כתב הרמב"ם (שבועות פרק י"ב הל' י"א) אינו אסור אלא בשמות המיוחדים "ולא שבועה לשוא לבד היא אסורה אלא אפילו להזכיר שם מן השמות המיוחדים לבטלה אסור אע"פ שלא נשבע שהרי הכתוב מצוה ואומר ליראה את השם הנכבד והנורא" וכן הביא מסמ"ג (לאוין רמ"א) וע"ש כל האריכות שחזר ושנה על אותו כלל.

[אוצר החכמה]

וא"כ בכה"ג שנשבע בכינוי אין עשה, ואי אפשר להיות שגגה זולת בשגג בקרבן, דאם שגג בלאו אע"פ שחשב שיש בה עשה, אין סברא מוטעת חשובה ידיעה ואדם בשבועה, ומוכרח שביטוי לעבר ישנה בשגגת דקרבן.

[אח"ח 1234567]

וגם הריטב"א אפשר דבילדותיה קסבר דגם בכינוי ישנה העשה דאת ה' אלקיך תירא, ושייך שגגת לאו גם בלי שגגת קרבן, וחזר בו בזקנותי' כשיטת הרמב"ם ודעימי', דאין עשה בנשבע בכינויים.

ודוחק לומר דבאמת שגגת קרבן לאו שמיה שגגה, וכי כתבה תורה חיוב קרבן בשבועת ביטוי, באופן שנשבע בשם המיוחד דוקא, דאז שייכא שגגת לאו וידע לה בעשה, דפשטות הקרא דקרבן שבועת ביטוי מיירי בכל שבועה, בין בשם המיוחד בין בכינוי, וע"כ מוכרח דשגגת קרבן שמה שגגה בלעבר וכפסק הרמב"ם.